

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Taidehistorian seura kiittää lausuntomahdollisuudesta.

Kulttuuriperintöstrategian tavoitteena on, että kulttuuriperintöä arvostetaan ja että sen suojelu ja vaaliminen ovat kaikkien yhteinen tehtävä. Kannatamme strategiaa, jonka linjausten mukaan kulttuuriperintöosaamista edistetään ja kulttuuriperintöä koskevaa tietoperustaa vahvistetaan. Strategia avaa kulttuuriperinnön moninaisuutta ja esittää tavoitteiden saavuttamiseksi monia erinomaisia toimenpidelinjauksia.

Kulttuuriperinnön säilymisen pahimmat uhat liittyvät tiedon puutteeseen ja taloudellisten resurssien niukkuuteen. Suomalaiset tuntevat keskimäärin erittäin huonosti historiaa ja kulttuuriperintöään. Tiedon puutteesta johtuvan välinpitämättömyyden ja ymmärtämättömyyden seurauksena kulttuuriperintöä tuhoutuu jatkuvasti. Historiatietouden vahvistaminen ja kulttuuriperinnön nykyistä syvempi tunteminen kaikkialla yhteiskunnassa on edellytys kulttuuriperinnön säilymiselle ja sen kestäväälle, aktiiviselle hyödyntämiselle.

Kulttuuriperintökysymyksiä on tuotava esiin aiempaa monipuolisemmin kaikilla koulutusasteilla varhaiskasvatuksesta yliopistoihin ja elinikäiseen oppimiseen. Tutkimukseen ja koulutukseen panostamalla strategian tavoitteet voidaan toteuttaa. Kulttuuriperintöstrategia kytkeytyy siten olennaisella tavalla tutkimuksen ja koulutuksen strategioihin. Tätä kytköstä ei ole kuitenkaan huomioitu mielestämme riittäväällä tavalla tekeillä olevassa kulttuuriperintöstrategiassa.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Pidämme strategian tavoitteita erittäin tärkeinä ja painotamme etenkin toimenpidelinjausta, jonka mukaan kulttuuriperinnön perustutkimuksen resurssit turvataan ja soveltavan tutkimuksen edellytykset tuetaan. Jotta kulttuuriperinnön arvostus ja tietopohja vahvistuisivat Suomessa, on välttämätöntä huolehtia tämän toimenpidelinjauksen toteuttamisesta.

Kulttuuriperintöä koskevan tiedon ja osaamisen lisääminen kaikkialla yhteiskunnassa perustuu suurelta osin eri alojen asiantuntijoiden koulutukseen yliopistoissa ja korkeakouluissa. Strategiassa ei ole kuitenkaan tunnistettu tiedeyliopistojen ja korkeakoulujen keskeistä roolia kulttuuriperintöä koskevan tiedon tuottajana ja levittäjinä, asiantuntijoiden kouluttajana ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Tutkimus ja tutkimukseen perustuva opetus sekä tutkimustiedon levittäminen suuren yleisön keskuuteen ovat kivijalkoja kulttuuriperinnön aseman nostamiseen, sitä koskevan tietopohjan vahvistamiseen sekä kulttuuriperinnön säilymiseen ja kestävään hyödyntämiseen.

Kulttuuriperintöstrategian tavoitteiden saavuttaminen edellyttää ennen kaikkea investointia humanistisiin tieteenaloihin, etenkin humanististen kulttuuriperintöalojen tutkimukseen ja opetukseen. Näiden alojen yliopisto-opetuksen resurssit ovat nykyisin äärimmäisen niukat. Humanististen tieteenalojen tilanne on tällä hetkellä Suomen yliopistoissa katastrofaalinen äärimmäisten pienten taloudellisten resurssien ja jatkuvan supistamisen vuoksi. On selvää, että tällä on laajat ja kauaskantoiset vaikutukset yhteiskuntaan, kulttuuriperintötietouteen ja kulttuuriperinnön säilymiseen. Ilman panostusta humanistisiin kulttuuriperintöaineisiin Suomen yliopistoissa kulttuuriperintöstrategian tavoitteet jäävät saavuttamatta.

Taidehistoria on keskeinen kulttuuriperintöön keskittyvä tieteenala, jossa tutkitaan laajasti visuaalista ja materiaalista kulttuuria sekä rakennettua ympäristöä. Ala kattaa siis laajan kirjon kulttuuriperintöä kuvataiteesta ja muotoilusta arkkitehtuurin historiaan. Taidehistoriaa voi opiskella Suomessa Helsingin yliopistossa, Turun yliopistossa, Jyväskylän yliopistossa ja Åbo Akademiassa, joka ylläpitää Suomen ainoa ruotsinkielistä taidehistorian koulutusohjelmaa.

Kansainvälisesti katsottuna taidehistorian oppiaineissa Suomen yliopistoissa työskentelee äärimmäisen vähän vakituista tutkimus- ja opetushenkilökuntaa. Vakituisen opetus- ja tutkimushenkilökunnan määrä on saatava kansainvälisesti vertailukelpoiselle tasolle, jotta Suomen taiteen historian pitkäjänteinen ja korkeatasoinen tutkimus, opetus ja tutkitun tiedon levittäminen laajasti yhteiskuntaan voidaan turvata. Toteutuakseen strategia tarvitsee konkreettisia toimenpiteitä ja huomattavaa investointia humanistisen kulttuuriperinnön tutkimuksen ja kulttuuriperintöä koskevien koulutusohjelmien kuten taidehistorian vahvistamiseen.

Kommenttine lukuun 5.1

Pidämme erityisen tärkeänä kohtaa, jossa luvataan huolehtia kulttuuriperintöalan taloudellisten ja muiden toimintaedellytysten ajantasaisuudesta ja kehittämisestä. Tätä voisi painottaa strategiassa vielä enemmän. Kulttuuriperintöorganisaatioiden kuten kirjastojen, museoiden, arkistojen, seurakuntien ja myös yliopistojen taloudellisia ja muita resursseja on vahvistettava, jotta strategian

tavoitteet voidaan toteuttaa. Strategiassa painottuu nyt digitaalisuus, mutta etenkin autenttisten kokoelmien säilyminen ja tietotaito kulttuuriperintöä koskien on ehdottomasti turvattava. Asiantuntemus lähtee koulutuksesta, joten korkeatasoiseen humanistiseen kulttuuriperintö tutkimukseen ja siihen perustuvaan koulutukseen on investoitava.

Kommenttinne lukuun 5.2

Korkeatasoiseen tutkimukseen ja siihen perustuvaan koulutukseen investoiminen ovat ehdottomia edellytyksiä strategian tavoitteiden toteutumiselle, joten on hienoa, että toimenpidelinjauksena mainitaan monitieteisten tutkimusohjelmien edistäminen. Monitieteisyys kuitenkin edellyttää vahvojen ja itsenäisten, omaa kulttuuriperintöään kannattelevien tieteenalojen ja tieteenalojen itsenäisten tutkinto-ohjelmien olemassaoloa. Nykyinen yhdistämiseen ja supistamiseen perustuva, tieteenalojen suuriin tutkinto-ohjelmiin sulauttava linja vaarantaa pitkällä aikavälillä kulttuuriperinnön tutkimuksen monitieteisyyden. Useasta tieteenalasta yhdistetyissä tutkinto-ohjelmissa heikentyä mahdollisuus saavuttaa yhdenkään tieteenalan riittävä asiantuntijuus.

Rakennusperintö on keskeinen voimavara kestävän kehityksen ja hiilineutraalin tulevaisuuden toteutumisessa. Olemassa olevan rakennuskannan säilymiseen liittyy kirjo erityisosaamisia, jotka osaavat huomioida eri aikojen rakentamisen tavat ja niihin sopivat korjaustoimenpiteet. Rakennettujen kulttuuriympäristöjen kestävä ylläpitäminen ei toteudu vain uudisrakentamisen toteutusmalleja toistaen, vaan niissä tarvitaan syvällistä tietoa historiasta ja kulttuuriperinnöstä.

Kommenttinne lukuun 5.3

Strategiassa linjataan tavoitteeksi vuodelle 2030, että kulttuuriperinnön tutkimus on monitieteistä ja kansainvälistä ja että sen tuloksia hyödynnetään laajasti. Tämä on erittäin tärkeää ja kannatettavaa. Tutkimuksen monitieteisyys ja kansainvälisyys ovat jo nyt itsestään selviä tutkijoille. Ylipäättään pitkäjänteinen tutkimus on vaarassa humanististen tieteenalojen resurssipulan vuoksi, joten korkeatasoisen, pitkäjänteisen humanistisen kulttuuriperinnön tutkimisen tekemisen ja siihen perustuvan korkeatasoisen koulutuksen edellytykset on kiireellisesti turvattava.

Varhaiskasvatus ja elinikäinen oppiminen painottuvat nyt tässä luvussa. Toivomme tähän lukuun selväsanaista lisäystä, että valtion ja tiedeyliopistojen on investoitava humanistiseen kulttuuriperinnön tutkimukseen ja koulutukseen aiempaa huomattavasti enemmän. Painottaisimme vielä enemmän kohtaa, jossa todetaan että ”kulttuuriperinnön tutkimuksella on oltava resurssit, jotka mahdollistavat tutkimuksen pitkäjänteisen tekemisen. Alan perustutkimuksen edellytykset turvataan, tutkijoiden uran jatkuvuuteen ja kansainvälisyyteen panostetaan.” Tämä ei toteudu ilman taloudellista investointia humanististen tiedekuntien kulttuuriperintöaineisiin, kuten taidehistoriaan, vakituista tutkimus- ja opetushenkilökuntaa palkkaamalla sekä kansainvälistä liikkuvuutta rahoittamalla.

Sivulla 40 tuodaan esiin, että esimerkiksi taidekorkeakouluissa koulutetaan kulttuuriperinnön osaajia ja tutkijoita. Missään strategian kohdassa ei kuitenkaan huomioida tiedeyliopistojen humanististen tiedekuntien kulttuuriperintöä koskevaa tutkimusta. Tämä on hämmästyttävää ja haluamme siihen

korjauksen eli selkeän lisäyksen, että kulttuuriperintöä tutkitaan etenkin tiedeyliopistojen humanistisissa tiedekunnissa aivan liian vähäisellä henkilöstömäärällä.

Kulttuuriperintöstrategiassa tulisi ilmaista tarve koulutusta ohjaavien strategisten suunnitelmien linjaamisesta yhdensuuntaisesti kulttuuriperintöalan ilmeisten yhteiskunnallisten palvelutarpeiden kanssa. Kulttuuriperintöön ja sen hoitamiseen ja säilyttämiseen liittyvä tutkimuksellinen tarve ja osaamistarve olisi tuotava kirkkaasti esiin erillisinä kulttuuriperinnön tuottamisesta.

Kulttuuriperintöä koskevaa tietopohjaa voisi vahvistaa tuomalla peruskouluihin esimerkiksi Taidetestaajat-kulttuurikasvatusohjelman tapaisen Kulttuuriperintötestaajat-ohjelman.

Kommenttinne lukuun 5.4

Kulttuuriperintösisältöjen tuottaminen perustuu suurelta osin asiantuntemukseen ja tutkittuun tietoon. Painotamme jälleen yliopistojen roolia tutkitun tiedon tuottamisessa, asiantuntijoiden kouluttamisessa sekä tiedon levittämisessä. Niiden toimintaedellytyksiä on vahvistettava.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

Strategian toteutumisella olisi kauaskantoiset yhteiskunnalliset, ympäristölliset ja taloudelliset vaikutukset, joten kannatamme sitä lämpimästi.

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

Lausunnon viesti tiivistettynä:

- Pahin uhka kulttuuriperinnölle on tiedon puute: suomalaiset tuntevat huonosti historiaansa ja kulttuuriperintöä, sen moninaisuutta, kerroksellisuutta ja ajallista jatkumoa. Kannatamme lämpimästi strategian tavoitteita muun muassa kulttuuriperinnön tietoperustan vahvistamiseksi.
- Kulttuuriperinnön säilyminen edellyttää koulutusta ja asiantuntemusta, jotka perustuvat suurelta osin yliopistoissa ja korkeakouluissa tehtävään humanistiseen tutkimukseen, opetukseen ja tiedon levittämiseen, asiantuntijoiden kouluttamiseen ja suuren yleisön sivistämiseen.
- Suomen tulee investoida humanististen kulttuuriperintöaineiden tutkimiseen ja opettamiseen yliopistoissa ja korkeakouluissa sekä tutkitun tiedon popularisoimiseen.
- Historian opetusta kaikilla koulutusasteilla on vahvistettava, jotta kulttuuriperinnön säilyminen voidaan turvata.
- Museoiden, seurakuntien, yliopistojen ja muiden mittaamattoman arvokasta kulttuuriperintöä säilyttävien yhteisöjen taloudellisia resursseja on nostettava nykyisestä.

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidättekö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Ehdottomasti pidämme tärkeänä toimeenpanosuunnitelmaa, koska muussa tapauksessa strategian tavoitteet eivät konkretisoidu ja toteudu.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

-

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Taidehistorian yhteiskunnallinen vaikutus on valtavan laaja: se ulottuu museoista koulutukseen kaikilla kulttuuriperintökentän tasoilla, rakennussuojelusta tietokirjoihin ja tiekirkkojen opasteisiin. Tieteenalan merkitys on ratkaisevan tärkeä Suomen kulttuuriperinnölle, sen säilymiselle sekä tiedon tuottamiselle ja levittämiselle kulttuuriperinnöstä. Ilman syvällistä tietoa ja tiedon siirtämistä visuaalisesta ja materiaalisesta kulttuuriperinnöstä niiden säilymistä ja elävänä pitämistä ei voi turvata eikä uusin tutkimustieto välity yleisölle.

Lahti Juhana

Ripatti Anna
Taidehistorian seura